

Književnost.

Slovenska književnost.

Knjige „Družbe sv. Mohorja“ za l. 1900.

Knezoškof lavantinski Anton Martin Slomšek. Spominska knjižica ob stoletnici njegovega rojstva. Spisal dr. A. Medved, c. kr. profesor v Mariboru. Izdala in založila družba sv. Mohorja v Celovcu. 1900. 8°. Str. 192. — Izza časov blagovestnikov svetega Cirila in Metoda

Slomšek a — po ljudskem izgovoru — ali po slovniškem pravilu Slomška — je bil opisal vsestransko že Franc Kosar v posebni nemški knjigi: „Anton Martin Slomšek, Fürst-Bischof von Lavant; dargestellt in seinem Leben und Wirken“, Marburg 1863. 8°. 326 str., in slovensko v „Drobtinica“ l. 1863., a le na kratko, Ivan Macun v „Knjiž. zgod. slov. Štajerja“ (1883) in dr. Karol Glaser v „Zgod. slov. slovstva“ (1896) sta ocenila

Prvič na konju.

Slovinci skozi blizo tisoč let skoraj nismo imeli cerkvenih poglavarjev, kateri bi bili enako skrbeli za verske in za narodne potrebe svojih podložnikov, kakor naš škof Slomšek. Edini ljubljanski knezoškof, znani Tomaž Hren, v začetku XVII. veka, ki je „tubinštvo krotil, slovenstvo častil“, mu je bil podoben.

Šele v XIX. stoletju so zatem nastopili: pisatelj Matevž Ravnikar in rodoljub Jurij Dobrila, tržaška škofa, pa mecen Anton Alojzij Wolf. Njih se častno in zahvalno spominja slovenska zgodovina, ki nam pripoveduje o njihovih delih po raznih večjih in manjših spisih.

posebno njegovo književno delovanje. Fr. Jamšek v „Šolskih drobtinica“ (1887) ga je pokazal kot šolnika; M. Lendovšek v „Zbr. spisih“ I., in J. Marn v „Jezičniku“ XXIV., sta nam podala seznanek njegovih knjig.¹⁾ — A gotovo si je vsak pravi Slovenec in častivec Slomškov želel o tem domačem velikanu tudi celotnega večjega spisa v domačem jeziku. Temu je sedaj ustregel dr. Anton Medved z omenjeno knjigo. Oglejmo si jo malo natančneje ter recimo katero o nji! — Profesor

¹⁾ Razne posamične črtice gl. pri Glaserju 279.

dr. Medved proslavlja modrega, velezaslužnega moža, velikega škofa, delujočega vse žive dni za sveto vero in besedo materino.

Z živo besedo nam predočuje pisatelj v prvem delu „Slomškovo življenje in pastirovanje“. Anton Slomšek, rojen na Spodnji Ponikvi 1800. v kmetiški hiši, se je učil v Celju, v Senju in v Celovcu, postal mašnik l. 1824., kapelan na Bizeljskem l. 1825., in pri Novi cerkvi l. 1827., špirtual v Celovcu l. 1829., nadžupnik in dekan v Vuzenici l. 1838., kanonik v Št. Andražu 1844., opat v Celju l. 1846., ter knezoškof lavantinski v Št. Andražu l. 1846. V Maribor se je preselil l. 1859. in umrl tu l. 1862. Priden šolar in marljiv dijak, poučeval je že kot bogoslovec in zatem kot špirtual bogoslovce ne le v stanovski stroki, ampak tudi v slovenščini. Kot dušni pastir je bil glasovit pridigar in goreč izpovednik, sploh „vrl učitelj, pobožen mašnik, usmiljen srednik med Bogom in ljudstvom, pa tudi skrben hišni gospodar“; poleg tega je bil tudi umen nadzornik ljudskih šol in plodovit pisatelj. Posebno kot cerkveni poglavar je Slomšek znamenit kot preosnovatelj in preporoditelj svoje škofije. Skoraj vse štajerske Slovence je združil v eno cerkveno okrajino in utemeljil lastno bogoslovno učilišče in dijaško semenišče. Duhovnikom je bil pravi oče in moder učitelj in je lepo vodil bogoslovce; ukazal je vsakoletne pastoralne konferencije in uvel duhovne vaje. Med ljudstvom je osnavljal razne verske in dobrodelne družbe in pobožne bratovščine, kakor bratovščino sv. Cirila in Metoda, katera moli za združenje vseh Slovanov v katoliški veri; začel je tudi misijone in duhovne vaje za razne stanove. Bil je velik dobrotnik cerkvá; skrbno je preosnoval bogoslužni red in vneto pospeševal cerkveno petje. Marljiv in natančen je bil kot kanonični vizitator, vsem pa prijazen svetovavec in mil tolažnik z besedo in s pismom, zlasti v pastirskih listih. Blažena je bila njegova smrt. V življenju je imel mnogo sovražnikov; a bil je in ostal mož po volji božji, pobožen, prijazen in dobrotljiv.

V drugem delu nam gospod pisatelj razkazuje „Slomškove zasluge za slovenski narod“, katere si je pridobil kot pesnik, življenjepisec, cerkveni pisatelj in kot učitelj slovenskega naroda v šoli in med ljudstvom. Slomškovih pesmi je lepa zbirka; razdeljene so v pesmi veselih otrok, pesmi za kratek čas, poštene zdravilke, basni in prilike, različne pesmi in pobožne pesmi. Življenjepisov raznih oseb in stanov je dvaindvajset. „Prezvzvišeni knez in škof je poleg preprostega kaplana, slavní vojskovodja poleg delavnega kmeta, razumni in učeni zdravnik poleg milosrčne gospodinje.“ Knjig cerkvene vsebine se našteva vseh šestnajst; med njimi je več molitvenikov, zlasti: „Krščansko devištvo“ (1834) in „Življenja srečen pot“ (1837);

„Hrana evangeljskih nauk“ (1835) in „Apostolska hrana“ (1849) podajeta pridige, „Mnemosynon slavicum“ (1840) je nekak obrednik, „Djanje svetnikov božjih“ je izšlo v dveh delih (1853, 1854); „Pastirski listi“ so izšli zbrani l. 1890. in „Različne pridige“ l. 1899. Kot „šolnik posebnih zmožnosti in neprimerljive veljave“ je Slomšek ustanavljal nedeljske šole na kmetih, in bivši višji nadzornik je kot škof z velikim vplivom na naučnega ministra Leona Thuna preosnoval tedanje nemške ljudske šole po načelih zdrave pedagogike v materinem jeziku. Sam je pisal in dal pisati učne knjige, med temi izvrstni navod „Blaže in Nežica“ in „Ponovilo potrebnih nauk“ (1842—1854) za nedeljske šole, in „Berilo“ malo in veliko (1853 in 1855) za slovensko-nemške šole. Mladino je poučeval z mičnimi „Pri-povedmi za otroke“ (1832—1838), odrasle pa s prigodbo „Čujte, kaj žganje dela!“ (1841) in z „Ahačljevimi pesmimi“ (1833). Mnogo je koristil z izvrstnimi „Drobtinčani“, katere je ustanovil l. 1846. učiteljem in učencem, starišem in otrokom v pouk in za kratek čas ter jim bil najmarljivejši sotrudnik vse svoje žive dni in jim še po smrti zapustil mnogo gradiva. Po Slomškovem nasvetu ter največ z njegovo pripomočjo je bila ustanovljena naposled l. 1852. „Družba sv. Mohorja“, ki je, „kar nasledke zadeva, najplodovitejša misel Slomškove bistre glave“ ter je do danes vzrasla v mogočno drevo. Slomšek je bil kot domoljub vedno zvest načelu: Vse za vero, dom, cesarja! Njegov spomin slavi ves slovenski narod. To je na kratko glavna vsebina lepe spominske knjige.

Poznavatelj Slomška in njegovih del sicer ne nahaja tu mnogo novega. G. pisatelj sam imenuje svojo knjigo „skromno“ (str. 6); o Kosarjevem življenjepisju pravi (str. 181): „Le-tá knjiga je pač za vselej najboljši vir vsem Slomškovim življenjepisem; na njo se bodo morali vsi ozirati. Ker je pisatelj imel vso Slomškovo zapuščino na razpolago ter je bil z njim dobro znan, zasluži temeljito pisana knjiga največjo zgodovinsko verjetnost. Podlaga je vsem preiskovanjem o Slomškovem delovanju in življenju.“ Žal, da se naš življenjepisec sam ni v nekaterih točkah malo bolj oziral na isti obširni vir. Zakaj v oni, za Nemce spisani knjigi, nahajamo še marsikaj zgodovinskega iz Slomškovega življenja in delovanja, česar v tej, narodu slovenskemu podani knjigi, pogrešamo, a bi bilo zanimivo, in poučno. No, vendar mislim, da je i dr. Medved s svojim spisom jako razveselil Mohorjane. Po tej knjigi more ljudstvo njegova „odlična dela dobro in temeljito spoznati“ (prim. str. 6). Dostavimo le nekatere opazke!

Dr. Medved a delo je pisano živahno in navdušeno, z neizmerno ljubeznijo in z neomejenim spoštovanjem do Slomška ter deloma s

pesniškimi vznosom (prim. 181 str.). No, tu in tam je pa spis vendarle malo preveč — panegiričen. Gotovo je zaslužil Slomšek hvalo in čast od vseh Slovencev, a — je pač mera v stvaréh, so vendar določene meje — tudi slavospevu.

Opisovanje mladosti se nam zdi preobširno v primeri z opisom moške in javno delavne dobe. Senj ni v Dalmaciji (str. 24.), ampak na Hrvaškem. Med glavnimi bogoslovnimi predmeti (str. 27) je gotovo tiskar iz rokopisa izpustil dogmatiko in pastoralo.

Lep je opis na str. 32: „Poznaš bizeljščino“; mična črtica o Celju str. 57; zanimivi in poučni so odlomki iz Slomškovega potopisa na str. 40—43. V Vuženici (k str. 50.) je tudi Stanko Vraz obiskal Slomška, ki ga imenuje (V. 264) „glasovito gornjeilirskega literata, koj takodjer našu Danicu — ilirsku — marivo čita, i s kojim se g. 1836. u Zagrebu upoznaoh. Svršivši obično pozdravljenje i pitanje, dodje g. dekan odmah u Zagreb, te mi je opet punom vatrom ponovio prašni več kod mene kip one večere, koju je on u narodnoj kavani medju domorodci sproveo“, itd. Tam ob deroči Dravi (str. 49.) je Slomšek pripravil svojo „Hrano evang. nauk“ pač za drugi pomnoženi natisk (prim. str. 39, 122).

Umestno bi bilo, da bi nam bil g. pisatelj priobčil kaj primernih odlomkov iz listov in člankov, s katerimi je Slomšek ustanavljal družbe in bratovščine in vabil vanje, kakor nam je podal nekaj o sv. Cirilu in Metodu (str. 74); zlasti še iz onih spisov, kateri niso vsakomu lahko pristopni. Posebe bi si še želeli znamenite okrožnice o osnovi in spisovanju iz župnih spomenic (libri memorabilium) iz l. 1855. Vse to bi bilo pač tudi zanimivo in poučno. Pesniški prvenci Slomškovi na str. 33, 34, 35 bi se bili lahko omenili samo po naslovih, ker so itak obče znani; a Kosarjevi pesmi (59, 60) in Raičeva (str. 66—67), kakor tudi Rajčevičeva (str. 157), ne povejo nam o Slomšku nič posebnega.

Preselitev škofovskega sedeža v Maribor, združitev malone vseh slovenskih župnij na Štajerskem v eno slovensko vladikovino in utemeljitev posebnega bogoslovnega učilišča (str. 63 sl.) — to za Slovence v cerkvenem in v narodnem oziru znamenito delo bi stavil jaz med Slomškovimi zaslugami na posebno mesto. Slomšek sam je pisal o tem v „Drobtinicah“ leta 1861., katere „naj povejo Slovincem to važno dogodbo, naj jo pravijo stariši svojim otrokom, dedeki svojim unukom v vedni spomin, kdaj in kako se je stolica lavantinskega škofa v sredo drage domače zemlje preselila“. Iz tega spisa bi se lahko bilo povzelo še nekaj črtic za lavantinsko škofijo in za stolno cerkev, kakor je sprejel g. pisatelj več zgodovinskih podatkov o semenišču na str. 69. in 71. Slomšek je tudi uvel v bogoslovju za več pred-

metov slovenski učni jezik, tako da se je tedaj mariborskim bogoslovcem v prvem letu slovensko razlagalo sv. pismo starega zakona in hebrejščina, v drugem letu sv. pismo novega zakona, v četrtem letu pastirstvo, katehetika in liturgika, a razen tega v vseh štirih letih cerkveno govorništvo; tudi vsakdanje meditacije in duhovne vaje so bile tedaj slovenske.

Drugi del je bolj zanimiv za omikane čitatelje in važen zlasti za književnega zgodovinarja. Slomškove zasluge za slovenski narod je v svoji knjigi „Sveti Pavel“ itd. opisal dr. Mihael Napotnik, njegov drugi naslednik, l. 1893. (str. 119) v teh-le stavkih: „Po mojih mislih ni dosedaj za ljubo našo domovino storil menda nikdo toliko, kakor njen prvi sin, pokojni knez in škof lavantinski Anton Martin Slomšek, in to po svojih podučnih spisih, nadalje po nedeljskih šolah, katerim so oni bili oče, posebej še pa po neprecenljivi družbi sv. Mohorja, katero so oni vzbudili.“ In v glavnem razpravlja tako Slomškove zasluge tudi naš gospod pisatelj.

Slomšek kot pisatelj (str. 100. sl.) zasluži zaradi svojih slovstvenih proizvodov pač odlično mesto v slovenski književni zgodovini. Kajpada slovi bolj po svojem duhu, negoli po črki; kakor je i sam rekel o svoji pisavi (gl. Letopis Matice Slov. 1868. 124): „Jaz na oblike malo gledam, meni je stvar prvo.“

Kot pesnika ga je primerno označil že Josip Stritar v „Zvonu“ (1876. 303.) tako-le: „Pesnik ‚po milosti božji‘ ni bil Slomšek; njegovih pesmi ne smemo meriti z merilom, katero nam podaje lepoznanstvo; tudi Slomšek sam bi se ne bil pustil meriti s tem merilom; ali... je smel reči, da je postal pesnik iz same ljubezni do ljudstva, in ljubezen svet premaga. Slomškove pesmi so odsev blagega, veselega srca, čiste, pobožne duše; zato upamo, da najdejo mnogo hvaležnih bralcev.“ S to sodbo se strinja tudi naš pisatelj. — K životopisom (str. 110. sl.) se naj dodajo še iz knjige „Življenje srečen pot“ sledeči: „Sv. Ciril in sv. Metod, slovenska učitelja“, z mičnimi dostavki iz zemljepisja in narodopisja o Nemcih in Slovanih; iz „Drobtinic“ (1862) krasni sestavek „Slava rajnim rodoljubom in utemeljiteljem našega slovstva!“ v katerem je Slomšek, kakor veli Macun (str. 142), „vsem onim učenjacom, koji so od protestantov Truberja, Dalmatina in Bohoriča počenši do Prešerna in Kremlja pripomagali omikati in razvijati slovenski narod, z mogočnim jasnim svojim glasom hvalo pel.“ Članki: M. Ahacel, V. Stanič, T. Hren, J. Japel, L. Volkmer, so važni tudi v naši književni zgodovini.

Med cerkvenimi knjigami nam je „Djanje svetnikov božjih“ (str. 128) zanimivo in važno še iz nekega posebnega vzroka. Slomšek namreč piše

v uvodu tudi to-le: „Vsaki dan celega leta sveta katoliška cerkev spomin več svetnikov obhaja, ker njih za nas številca ni, pa izmed vseh sem za vsaki dan tebi — krščanska duša — ravno tisto rožico utrgal, ki je po svojem stanu ali djanju za te najbolj prav, takega svetnika ali svetnico izbral, ki se po naših slovenskih krajih sosebnostno časti, lepe bele cerkve ima ali se daja otrokom v sveto ime. Pa tudi takih svetnikov življenje bereš, ki so po naših krajih hodili, učili in našim prednikom mnogo dobrega storili, so pa skoraj pozabljeni od nehvaležnih ljudi, kar je velika nehvaležnost. Bili so naši, naj tudi naši ostanejo! oni naši v priprošnji, mi pa njihovi v posnemanju in v hvaležnem češčenju“. In v tem obziru je Slomškovo delo pač lepše in zanimivejše, negoli je pozneje l. 1867. in 1869. izdano „Življenje svetnikov in svetnic božjih“, katero sta spisala dr. J. Rogač in M. Torkar. — „Filotejo“ (str. 126.) je poslovenil Mih. Stojan, tedaj kurat na Gomilskem (gl. Marn 7, 37).

Pri „Pastirskih listih“ (str. 130) pravi gospod pisatelj: „Odlomkov iz pastirskih listov ni treba navajati, ker so vsled izdaje po družbi sv. Mohorja iz l. 1890. že vsi last narodova.“ Ker Slomšek v pastirskih listih „govori z resnobo in odločnostjo staroveškega proroka, tu in tam z ljubeznivostjo sv. Bernarda, povsod pa s prepričanjem pravega apostola“ (str. 129), zato bi pač tudi iz njih radi slišali kak „vzvišen, čudovit, rajski glas“ itd. Saj je g. pisatelj sprejel tudi odlomke iz molitvenikov in življenjepisov. Vsaj nadpisi, ki povedó kratek obseg posamičnih listov, naj bi se navedli, kakor jih je zapisal M. Lendovšek vsakemu listu na čelo. Tako bi bila spominska knjiga popolnejša in razgled o Slomškovih nabožnih knjigah dovršenejši.

K Slomškovim cerkvenim knjigam pa moramo dostaviti še dve imenitni knjigi, ki ju naš spis ne omenja: „Popoldanja služba božja za katoliške kristjane“ (v Celovcu 1855. 8°, 140 str.), in „Sveto opravilo očitne službe božje za lavantinsko škofijo“ (v Mariboru 1860. 8°, 142 str.); še nekaj drobnih knjižic navajata Lendovšek (IV.) in Marn (18.) Slomšek je hotel posloveniti tudi Sveto Pismo po dr. J. Allioliju (l. 1845.) in je že sestavil za to delo imenik štajerskih in koroških domoljubov. P. Placid Javornik v Celovcu je pa nato sam poslovenil ter obširno in učeno razložil „Prve, druge in tretje Mojzesove bukve“ (1848—1854), gotovo ne brez Slomškovega vpliva, ki je tudi še tiskovnih stroškov doplačal 500 gld. Ker so pa bili stroški preveliki, dogovorila sta se Slomšek in ljubljanski knezoškof A. A. Wolf, da je izšlo celo slovensko Sveto Pismo v Ljubljani 1856—1859 (prim. Marn 18). O „Zgodnji Danici“ (str. 131), v katero je pošiljal zlasti razna poročila o bratovščini sv. Cirila in Metoda, rekel

je Slomšek l. 1862, da želi, naj bi bila v vsaki fari njegove škofije vsaj ena, in ako je nihče ne more naročiti, naj se naroči na njegove stroške. (Gl. Marn 14.)

Lepo je opisan Slomšek kot učitelj naroda v šoli (str. 134 sl.). A njegove zasluge bi bile še očitnejše, ako bi nam pisatelj razkazal natančneje tudi dejanske uspehe po njem preosnovanih šol v primeri s prejšnjimi. O nedeljskih šolah izvemmo sicer še dokaj o tem, a manj o takozvanih „trivialnih“ in občinskih šolah. Slomšek je sam o tem pisal že v „Novicah“ l. 1846. v spisu: „Bratje sv. Cirila in Metoda v naših šolah“, (gl. Zbrani spisi IV. 35. sl., kjer slika stanje šolstva v tedanji lavantinski škofiji). V „Drobtincah“ (XXI. 1887. str. 94), pravi: „Okoli leta 1810. se je nemška vlada narodne šole lotila; tudi po Slovenskem so se narodne šole začele, pa ne slovenske, temveč trdo nemške; med kojimi sem tudi jaz učene bil. Dobili smo A B C-tablo —: bile so le pismenke kakti raki velike, pa le nemške in latinske, slovenščine ni bilo ne sluha, ne duha. Smo slovkali in čivkali slovenska deca; pisali smo najpred nemško, potem latinsko; le v domačem jeziku ne. Imeli smo leseno blažko na remeni, katero je moral v sramoto nositi, kdor je v maternem jeziku zinol. To je bil začetek nemškutarije.“ Vredno je, da se pri Slomškovem šolskem delovanju (str. 148) omeni tudi to: Minister Thun, kateremu je bilo do razvitka slovenskega šolstva, je vprašal Miklošiča in Slomška, na kaki podlagi se naj uči v prostonarodni šoli. Miklošič je odgovoril, da tam ni mesta drugemu jeziku nego materinščini; Slomšek pa je bil za utrakvizem, katerega je potem sprejel tudi minister. (Gl. Glaser 128.) A kakor je zanimiva osnova knjige „Blaže in Nežica v nedeljski šoli“ (prim. str. 138—145.), tako je tudi prevažna vsebina „Velikega Berila“ za slovensko-nemške šole in zlasti „Ponovila potrebnih nauk“ za nedeljske šole na kmetih (str. 149). To zadnjo knjigo so spisali z združenimi močmi duhovniki in učitelji, vse pa je Slomšek osnoval, pregledal, popravil in izdal. Ta knjiga govori skoro o vseh predmetih, kateri so bili pozneje l. 1870. uvedeni v sedanje ljudske šole. Pač tudi spomina vredno.

Ljudstvu je bil Slomšek zaslužen učitelj po vseh svojih knjigah in spisih, kakor je lepo povedal že Jurij Caf (v „Novicah“ 1845, str. 31): „Prezaslužen g. Anton Slomšek, kdo li med Slovenci jih ne pozna? vsej po njihovi mili pisavi: nedolžni otročič kaže ves vesel na ‚Dober Dar‘ — ‚Blaže in Nežica‘ sta mu najljubljajša tovariša; deklica kaže na ‚Devištvo‘ — na ‚Srečen Pot‘ hlapčič, — kmet in gospod hvaležna na ‚Hrano‘ in ‚Filotejo‘ in še na veliko pisem.“ A med ostalimi spisi za ljudstvo (str. 151, 152) so res posebno znamenite znane „Drobtinice“, o katerih pravi tudi Macun (161, 135): „Na ravnost smemo

reči, da kar so Novice storile za slovenski narod, da se zbude Slovenci na narodno delovanje, to so Drobotince dopolnile posebno glede bogoslovnega življenja in razvitka. Kar je koli sposobnih umov še spalo med duhovniki, vse je znal prebuditi Slomšek, da so v Drobotincih pisali. Drobotince so po njem kot letnik ustanovljene le malo tečajev preživele svojega početnika, ker je seme po vladiki posejano tako plodilo, da se je hrana morala nuditi narodu v mesečnih in s časom v vsaki dan izhajajočih listih. V „Drobotincih“ so pisali duhovniki iz vseh slovenskih škofij, največ seveda lavantski. Sodelavcev v vseh dvajsetih letnikih se šteje do 130, med katerimi nahajamo tudi nekaj posvetnih. Iz „Drobotinic“ je tudi M. Lendovšek povzel največ gradiva za „Slomškove zbrane spise“. A mnogo je še nezbranega. Kako so „kmetski krogi zjemali iz Drobotinic tisočere nasvete za čednostno življenje, pa tudi za umno poljedelstvo, živinorejo in kletarstvo; učitelji našli v njih izvrstno gradivo in bistroumne načrte za pouk; a duhovniki imeli v njih pravo zakladnico najboljših sredstev za dušno pastirovanje“ (str. 155), o tem bi bilo dobro navesti nekaj natančnejših podatkov. Kajti Lendovškova bibliografija, na katero g. pisatelj zavrača v opazki, ni vsakomur na razpolago. In uprav iz tega vzroka bi si želeli tudi natančnejših naslovov Slomškovih šolskih knjig in knjižic za ljudstvo, (prim. str. 148 in 151), kakor jih čitamo pač pri cerkvenih in nabožnih knjigah (str. 122 sl.) — Pri „Ahacljevih pesmih“ (str. 152.) g. pisatelj po pravici poudarja, zakaj so tako važne. O znani Šafrnikovi sodbi namreč obče mnenje o njih ni ugodno: „Jsou to ledajaké, jalové a bezchutné čmaraniny nějakého poluoučeného tkadlice a jiných žákův p. Achacle, nikoli národní písně.“ (Glej St. Vraz Nar. pěsní ilir. XV.)

„Družba sv. Mohorja“, „ki zraven Slomškovega delovanja največ pripomaga, da se Slovenci na Koroškem in Štajerskem prebujajo“ (gl. Macun 141), je dakako plod njegovega truda in troška. „Podlago in temelj temu društvu s tem položim, da pet sto rajniš v bankovcih temu društvu darujem“, je pisal sam. Nekaj časa ji je prepuščal čisti znesek svojih „Drobotinic“. Pozneje je dal vpisati za dosmrtna družnika po 15 gl. razen sebe tudi pónikovsko župnijsko šolo in mariborsko bogoslovsko knjižnico. S peresom sicer sam ni mnogo naravnost sodeloval, ker je imel že svoje posebno glasilo „Drobotince“; vendar je „Društvo sv. Mohorja“ izdalo razen njegove šolske pesmarice (str. 159.) zlasti z njegovo pripomočjo še „Druge in tretje Mozesove bukve“ Javornikove, in tudi njegovo najobširnejše književno delo „Djanje svetnikov božjih“ so „spisali družniki sv. Mohorja“, kakor se čita na naslovnem listu. A Slomšek si je pridobil v Celovcu dva posebno goreča rodoljuba za družbo: Andreja Einspielerja, tedaj ka-

plana pri mestni župniji, in Antona Janežiča, na gimnaziji namestnega, na višji realki pravega c. kr. učitelja. Einspieler je bil začasni vodja društvu, in ko se je l. 1860. preosnovalo, je bil „družbi svetega Mohorja“ duševni voditelj do svoje smrti l. 1888., Janežič pa je bil tajnik društva in družbe do l. 1868. „In ti trije rodoljubi so v pravem pomenu besede trije temeljni kameni, na katerih se je sezidal zdaj tako veličastni dom „Mohorjeve družbe“, (dr. J. Sket v Slov. Večern. leta 1892. 6.) Družba bi najbolje in najlepše se izkazala „hvaležno hčer svojemu veledušnemu očetu“ (prim. str. 6.), ako bi bila na novo izdala in založila vse njegove knjige in spise.

K Slomškovim nagovorom o domoljubju, ki so navedeni na str. 167. in sl., naj bi bil pisec dosledno podal iz istih Drobotinic (XXI.) tudi kaj s str. 102, 103... Na str. 174 omenjena „graja odpadnikov“ se glasi v izvorniku drugače! — Spomin Slomškov (str. 181) časti tudi slovenski pisatelj Jos. Stritar v „Zvonu“ (1876. 303), ko piše: „Slomškovih spisov nam pač ni treba obširno priporočati; vsak Slovenec pozna Slomška in njegove zasluge zlasti za prosto ljudstvo. Še zdaj se radi spominjamo, s kakim veseljem smo brali njegove „Drobotince“.“

Malokdó je znal tako kakor Slomšek govoriti s prostim ljudstvom; vidi se mu, „da mu gre vsaka beseda od srca, da mu izvira iz blage duše in iz gorke ljubezni do svojega naroda“. Macunov izrek na str. 181 je pa ponovljen doslovno, kakor je bil naveden že na 101. str. Razven tega se tudi nekaj ponavlja iz oboje „Hrane“ (prim. str. 49 pa 123, 127.)¹⁾

Jezik je v knjigi v obče lep, gladek in prijeten. Tu in tam se vidi, kakor da je hotel g. pisatelj posnemati slavljenca. Ali — nekatere zastarele besede in tuje oblike naj bi bil vendar opustil, kakor so: „zadeva“, „šolski ogleda“, „sadjereja“, „namestnija“, „sodnija“, „premoženje“, „podati se kam“, „dopadenje imeti“, „dopadljiv“, „stopnice peljejo“ idr., dovršno obliko „lepo popiše“, adv. „nekdaj“ za prihodnji čas, glagol na koncu stavka itd. Večkrat smo zapazili istorečja: „radost občna in splošna“ (58), „prostosti in svobodi“ (73), „njegove čednosti in kreposti“ (86). Med slikami pogrešamo vuzeniške cerkve.

Te opazke smo dostavili lepi knjigi, da se Slomškovo življenje in delovanje spozna natančneje. S to knjigo sta si g. pisatelj in „družba sv. Mohorja“ zaslužila našo hvaležnost, in upamo, da bo dosegla knjiga svoj lepi namen: „Navdušiti ves narod za Slomškova odlična dela, da bi jih dobro in temeljito spoznali ter se zvesto ravnali po njih.“

Andrej Fékonja.

¹⁾ Kosarjev slovenski spis o Slomšku (stran 181.) je preložil Fr. Klima na češki jezik v Brnu l. 1882, ter tako tudi Čehe seznanil s Slomškom.